

Modern İran Öykücülüğünde Modernist Birey Tasavvuru ve Eğitim

Modernist Conceptions of the Individual and Education in Modern Iranian Short Stories

Esma Nur Ayşe ÇELİK BAŞAK

E-mail: celikesmanur@gmail.com

*Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı,
Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Konya, Türkiye*

ORCID: 0009-0007-8291-8841

DOI: 10.5281/zenodo.17870981

ÖZET

Bu çalışma, modern İran öykücülüğünün modernist akımla kurduğu ilişkiyi birey, toplum ve eğitim ekseninde incelemeyi amaçlamaktadır. Modernizmin bireyin iç dünyasını merkeze alan estetik anlayışı, İran öyküsünde yalnızca biçimsel bir dönüşüm değil; aynı zamanda bireyin psikolojik gelişimi, kimlik inşası ve toplumsal farkındalık süreçlerini de etkileyen çok katmanlı bir anlatı yapısının oluşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda çalışmada Sadık Hidayet, Samed Behrengi, Goli Terakki, Zoya Pirzad ve Hafız Hıyavi'nin seçilmiş eserleri modernist estetik ve eğitsel işlev çerçevesinde analiz edilmiştir. Araştırma, nitel yöntemlerden doküman incelemesi ve betimsel analiz yaklaşımına dayanmaktadır. Bulgular, Hidayet'in varoluşsal yabancılaşmayı, Behrengi'nin toplumsal adalet ve pedagojik duyarlılığı, Terakki ve Pirzad'ın kadın kimliği ve sessiz direnişi, Hıyavi'nin ise çocuk bakış açısı, taşra ve modern yalnızlık temasını merkezine aldığını ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, modern İran öykücülüğünün yalnızca edebî değil; aynı zamanda eğitim bilimleri açısından da empati, eleştirel düşünme, değerler eğitimi ve sosyal-duygusal öğrenme bağlamında güçlü bir pedagojik potansiyel taşıdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, Modern İran Öyküsü, Eğitim ve Edebiyat, Birey ve Kimlik, Toplumsal Cinsiyet, Çocuk ve Edebiyat, Sosyal-Duygusal Öğrenme.

Gönderim Tarihi: 01.11.2025

Kabul Tarihi: 17.11.2025

Elektronik Yayın Tarihi: 02.12.2025

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between modern Iranian short story and modernist aesthetics within the framework of individual, society, and education. The modernist focus on the inner world of the individual has not only transformed narrative techniques in Iranian short fiction but has also contributed to the emergence of multilayered narrative structures that deeply influence psychological development, identity formation, and social awareness. In this context, selected works of Sadegh Hedayat, Samad Behrangi, Goli Taraghi, Zoya Pirzad, and Hafiz Hiyavi were analyzed through the lens of modernist aesthetics and educational function. The research is based on qualitative methods, particularly document analysis and descriptive analysis. The findings reveal that Hedayat centers on existential alienation; Behrangi emphasizes social justice and pedagogical sensitivity; Taraghi and Pirzad focus on female identity and silent resistance; while Hiyavi highlights child perspective, provincial life, and modern loneliness. The results demonstrate that modern Iranian short stories possess not only literary value but also significant pedagogical potential in terms of empathy development, critical thinking, values education, and social-emotional learning.

Keywords:

Modernism, Modern Iranian Short Story, Education and Literature, Individual and Identity, Gender Studies, Child and Literature, Social-Emotional Learning.

Submitted Date: 01.11.2025

Acceptance Date: 17.11.2025

Electronic Issue Date: 02.12.2025

1. GİRİŞ

Edebiyat, insanın kendisini, çevresini ve yaşadığı dünyayı anlamlandırma çabasının estetik bir yansıması olarak ortaya çıkan en köklü ifade alanlarından biridir (Eagleton, 2020; Wellek & Warren, 2015). Özellikle modern çağda edebiyat, yalnızca sanatsal bir üretim alanı olmanın ötesine geçmiş; bireyin varoluşsal çatışmalarını, kimlik arayışını, toplumsal yabancılaşmasını ve zihinsel dönüşümünü görünür kılan düşünsel bir zemin hâline gelmiştir (Bradbury & McFarlane, 2019; Calinescu, 2018). Bu dönüşüm, edebiyatın yalnızca kültürel değil; aynı zamanda psikolojik, pedagojik ve sosyolojik boyutlarının da önem kazanmasına yol açmıştır (Rosenblatt, 2019; Nussbaum, 2016).

Yirminci yüzyılın başından itibaren yaşanan savaşlar, hızlı sanayileşme, kentleşme ve teknolojik ilerlemeler, bireyin kendilik algısını ve yaşamla kurduğu ilişkiyi derinden etkilemiştir (Hobsbawm, 2015; Giddens, 2018). Bu süreçte edebî anlatının odağında artık dış dünyadaki olaylar değil; bireyin iç dünyası, yalnızlığı, belirsizlikleri ve varoluşsal sorgulamaları yer almaya başlamıştır. Modernizm olarak adlandırılan bu estetik yönelim, zamanı parçalı kurgularla ele alan, çok katmanlı anlatım biçimlerine yönelen ve karakterleri derin bir psikolojik çözümleme alanına taşıyan yeni bir edebî anlayış ortaya koymuştur (Calinescu, 2018; Moran, 2021).

Modernist estetik anlayış, yalnızca Batı edebiyatı ile sınırlı kalmamış; farklı kültürel coğrafyalarda özgün biçimlerde karşılık bulmuştur (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020). İran edebiyatı da güçlü klasik şiir geleneğine ve sözlü anlatı kültürüne rağmen yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde modern edebiyatla yoğun bir etkileşim sürecine girmiştir. Kaçarlar döneminin sonu ve Pehlevîler döneminin başlangıcında yaşanan siyasal, toplumsal ve kültürel dönüşümler, bu etkileşimin hızlanmasında belirleyici olmuştur (Yarshater, 2017; Talattof, 2020).

İran'da modern öykünün ortaya çıkışı, yalnızca yeni bir edebî türün doğuşu olarak değil; bireyin edebiyat içindeki konumunun yeniden tanımlanması olarak da değerlendirilmelidir (Cemalzadah, 2016; Hillmann, 2018). Klasik anlatılarda daha çok kolektif değerler, ahlaki öğretiler ve idealize edilmiş karakterler ön plana çıkarken; modern öyküyle birlikte anlatının merkezine sıradan insan, bastırılmış duygular, bireysel acılar ve psikolojik çözümlemeler yerleşmiştir. Bu yönelim, modernizmin bireyi merkeze alan temel yaklaşımıyla doğrudan örtüşmektedir (Ahmadi, 2021).

Modern İran öykücülüğü, Batı merkezli modernist anlayışı doğrudan kopyalamak yerine, İran toplumunun tarihsel deneyimi, kültürel kodları ve toplumsal travmalarıyla yeniden yorumlamıştır (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020). Bu durum, modern İran öyküsünü yalnızca biçimsel bir yenilik alanı olmaktan çıkararak; toplumsal kimlik, bireysel varoluş ve gelenek-modernlik çatışmalarının edebî bir ifadesi hâline getirmiştir. Kentleşme, kuşaklar arası kopuş ve otorite-birey gerilimi bu anlatıların başlıca tematik eksenlerini oluşturmuştur (Talattof, 2020).

Modern İran öykücülüğü, edebiyat biliminin yanı sıra eğitim bilimleri açısından da dikkate değer bir inceleme alanı sunmaktadır. Çünkü edebî metinler, bireyin yalnızca bilişsel değil; aynı zamanda duygusal ve ahlaki gelişimi üzerinde de belirleyici bir etkiye sahiptir (Rosenblatt, 2019; Nussbaum, 2016). Nitelikli edebî metinler, bireyin empati kurma becerisini geliştirmekte, eleştirel düşünmeyi teşvik etmekte ve değerler sisteminin oluşumuna katkı sağlamaktadır (Freire, 2019; OECD, 2021).

Modern İran öykülerinde özellikle genç bireyin iç dünyası, toplumsal baskılar karşısındaki kırılganlığı, adalet arayışı ve varoluşsal sorgulamaları güçlü biçimde yansıtılmaktadır (Hillmann, 2018; Milani, 2019). Sadık Hidayet'in bireyin içsel çöküşünü merkeze alan anlatıları (Hidayet, 2019; Katouzian, 2017), Samed Behrengi'nin pedagojik yönü belirgin toplumsal eleştirileri (Behrengi, 2018; Dabbagh, 2018), Goli Terakki ve Zoya Pirzad'ın kadın kimliği üzerinden yürüttüğü psikolojik çözümlemeler (Terakki, 2017; Pirzad, 2020) ile Hafız Hıyavi'nin çağdaş çocuk merkezli anlatıları (Hıyavi, 2022), İran öyküsünün eğitsel işlevini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın amacı, modern İran öykücülüğünün modernist akımla kurduğu ilişkiyi eğitim perspektifiyle yeniden değerlendirmek; modernist anlatı tekniklerinin bireyin düşünsel ve duygusal gelişimi üzerindeki etkilerini tartışmak ve İran öyküsünün eğitim ortamlarında taşıdığı potansiyeli ortaya koymaktır (Rosenblatt, 2019; Nussbaum, 2016). Bu doğrultuda çalışmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Modernizm, modern İran öykücülüğünde bireyin temsiline hangi estetik ve anlatısal dönüşümleri kazandırmıştır?
2. Sadık Hidayet, Samed Behrengi, Goli Terakki, Zoya Pirzad ve Hafız Hıyavi'nin eserlerinde modern birey hangi temalar ve anlatı stratejileri üzerinden inşa edilmektedir?
3. Modern İran öykülerinde bireyin yaşadığı yabancılaşma, kimlik bunalımı, adalet arayışı ve yalnızlık gibi temalar eğitim bilimleri açısından nasıl yorumlanabilir?
4. Behrengi ve Hıyavi'nin çocuk merkezli anlatıları, değerler eğitimi, empati ve sosyal-duygusal öğrenme açısından ne tür pedagojik kazanımlar sunmaktadır?
5. Terakki ve Pirzad'ın kadın karakterleri üzerinden kurulan anlatılar, toplumsal cinsiyet farkındalığı ve eğitimde eşitlik bilinci açısından nasıl bir işlev üstlenmektedir?
6. Modern İran öykülerinin eğitim ortamlarında kullanımı, öğrencilerin eleştirel düşünme, ahlaki duyarlılık ve kimlik farkındalığı gelişimine nasıl katkı sağlayabilir?

Bu sorular çerçevesinde araştırmada Sadık Hidayet, Samed Behrengi, Goli Terakki, Zoya Pirzad ve çağdaş öykücülerden Hafız Hıyavi'nin seçilmiş eserleri modernist estetik ve eğitim boyutu bağlamında ele alınacaktır (Katouzian, 2017; Milani, 2019; Hıyavi, 2022). Böylece modern İran öyküsünün yalnızca edebî değil; aynı zamanda eğitsel işlevi olan çok boyutlu bir anlatı alanı sunduğu ortaya konulacaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı temelinde yapılandırılmıştır. Çalışmada modern İran öykücülüğünde modernist birey tasavvurunun nasıl inşa edildiğini ve bu birey tasavvurunun eğitim bilimleri açısından nasıl bir pedagojik işlev taşıdığını ortaya koymak amaçlandığından, araştırma betimsel ve yorumlayıcı nitelikte bir edebiyat incelemesi olarak desenlenmiştir. Nitel araştırma yöntemi, bireyin deneyim dünyasını, değer yönelimlerini ve anlam üretme biçimlerini derinlemesine çözümlemeye imkân verdiği için bu çalışma açısından uygun bir çerçeve sunmaktadır (Creswell, 2018; Yıldırım & Şimşek, 2021).

Araştırma modeli olarak doküman incelemesine dayalı betimsel analiz deseni kullanılmıştır. Betimsel analiz, önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde verilerin düzenlenmesi, yorumlanması ve anlamlandırılmasına imkân tanımaktadır. Bu yönüyle çalışma, modern İran öykülerini modernizm, birey, kimlik ve eğitim ekseninde çözümleyen kuramsal bir nitelik taşımaktadır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, modern İran Edebiyatı'ndan (1920-2020) Türkçeye çevrilmiş, Türkiye'de baskısı bulunan ve içeriğinde "birey, okul, çocukluk, öğretmen" temaları baskın olan eserlerden modernizmin farklı evrelerini (klasik, toplumsalcı, feminist, post-modern) en iyi temsil eden 5 eser seçilmiştir. Bu yazarlar ve temsil ettikleri tematik çerçeveler şu şekilde belirlenmiştir:

- Sadık Hidayet: Varoluşsal yabancılaşma, ölüm düşüncesi ve bireyin içsel çöküşü
- Samed Behrengi: Toplumsal adalet, çocuk birey ve pedagojik bilinç
- Goli Terakki: Kadın kimliği, bastırılmış duygular ve içsel çözümleme
- Zoya Pirzad: Gündelik yaşam, ev içi yalnızlık ve sessiz kadın direnişi
- Hafız Hıyavi: Çocuk bakış açısı, taşra, modern yalnızlık ve duygusal kırılganlık

Eserlerin seçilmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, çalışmanın problem alanına en fazla katkı sağlayabilecek bilgi kaynaklarının bilinçli biçimde seçilmesine dayanmaktadır (Patton, 2015). Bu doğrultuda seçilen yazarlar, modern İran öyküsünde farklı birey tasavvurlarını temsil etmeleri ve eğitimle güçlü tematik bağlar kurmaları nedeniyle tercih edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi; yazılı metinlerin, belgelerin ve edebî eserlerin sistematik biçimde analiz edilmesine dayanmaktadır. Bu kapsamda:

- Yazarların seçilmiş öykü kitapları,
- Bu eserler üzerine yapılmış kuramsal ve eleştirel araştırmalar,
- Modernizm, birey, kimlik ve eğitim temalı kuramsal kaynaklar incelenmiş ve analiz sürecine dâhil edilmiştir.

Doküman incelemesi sürecinde metinler, modernist estetik, birey tasavvuru, toplumsal yapı, değerler eğitimi, empati, sosyal-duygusal öğrenme, toplumsal cinsiyet ve çocuk psikolojisi gibi ana temalar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz sürecinde şu aşamalar izlenmiştir:

1. Tematik Çerçevenin Oluşturulması: Araştırma soruları doğrultusunda modernizm, birey, kimlik, yabancılaşma, adalet, kadın kimliği, çocuk bakış açısı ve eğitim ana temaları belirlenmiştir.

2. Verilerin Temalara Göre Sınıflandırılması: İncelenen öykülerde yer alan birey temsilleri, belirlenen temalar doğrultusunda ayrıştırılmıştır.
3. Yorumlama ve Karşılaştırma: Yazarlar arası benzerlik ve farklılıklar karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiş; modern birey tasavvurunun eğitim boyutuyla nasıl ilişkilendiği yorumlanmıştır.
4. Kuramsal Bağlamlandırma: Elde edilen bulgular, modernizm, eğitim–edebiyat ilişkisi ve sosyal-duygusal öğrenme kuramları çerçevesinde tartışılmıştır.

Bu süreçte analiz yalnızca metnin yüzeysel içeriğiyle sınırlı tutulmamış; karakterlerin psikolojik derinliği, anlatı teknikleri ve örtük anlam katmanları da dikkate alınarak yorumlayıcı analiz yaklaşımı benimsenmiştir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın bilimsel geçerliğini ve güvenirliliğini artırmak amacıyla şu önlemler alınmıştır:

- İncelenen yazarlar ve eserler, alan yazında yaygın kabul görmüş ve akademik açıdan temsiliyet gücü yüksek metinlerden seçilmiştir.
- Bulgular, tek bir kuramsal çerçeveye dayandırılmamış; modernizm, eğitim felsefesi, değerler eğitimi ve sosyal-duygusal öğrenme kuramlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.
- Yorumların öznel olmamasına dikkat edilerek, çözümlemeler doğrudan metin temelli verilerle ilişkilendirilmiştir.
- Bulgular, literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırılarak tutarlılık denetimi sağlanmıştır.

2.6. Etik İlkeler

Bu araştırma, tamamen yayımlanmış yazılı kaynaklar üzerinden yürütülmüş olup insan katılımcı içermemektedir. Kullanılan bütün eserler ve kuramsal kaynaklar APA 7 kurallarına uygun biçimde kaynak gösterilerek bilimsel etik ilkelere bağlı kalmıştır. Araştırmada intihalden kaçınılmış, bütün yorumlar özgün analiz ve sentez yoluyla üretilmiştir.

2.7. Yöntemsel Sınırlılıklar

Bu araştırma, modern İran öykücülüğünün tamamını kapsamak yerine, belirli temsilci yazarlar üzerinden sınırlandırılmıştır. Bulgular, seçilen yazar ve eserlerle sınırlıdır. Ayrıca araştırma nitel bir metin incelemesi olduğu için bulgular genellenebilir istatistiksel sonuçlar üretmemekte; kuramsal ve yorumlayıcı bir çerçeve sunmaktadır.

3. MODERNİZM KURAMI VE EDEBİ YANSIMALARI

Modernizm, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Batı dünyasında ortaya çıkan ve geleneksel düşünme biçimlerini, estetik anlayışları ve toplumsal kabulleri köklü biçimde sorgulayan çok yönlü bir dönüşüm hareketi olarak tanımlanmaktadır (Calinescu, 2018; Bradbury & McFarlane, 2019). Sanayi Devrimi'nin hızlandırdığı kentleşme süreci, bilimsel gelişmelerin gündelik yaşamı dönüştürmesi ve iki büyük dünya savaşının yarattığı yıkım, bireyin dünyayı algılayış biçiminde derin kırılmalara yol açmıştır (Hobsbawm, 2015; Giddens,

2018). Bu kırılmalar sonucunda düzen, kesinlik ve bütünlük fikri zayıflamış; yerini parçalanmışlık, güvensizlik, yabancılaşma ve bireysel yalnızlık duygusu almıştır.

Modernist düşüncenin merkezinde, insan aklının mutlak belirleyiciliğine duyulan güvenin sarsılması yer almaktadır. Aydınlanma düşüncesinin pozitivist ve ilerlemeci bakış açısı, modernizmle birlikte eleştiriye açılmış; gerçekliğin mutlak, tekil ve değişmez bir yapı olmadığı düşüncesi öne çıkmıştır (Eagleton, 2020; Moran, 2021). Bu çerçevede modernizm, bireysel deneyimi merkeze alan, hakikatin öznel algılar yoluyla kurulduğunu savunan bir düşünsel zemine yaslanmaktadır. Edebiyat da bu kırılmanın en görünür olduğu alanlardan biri hâline gelmiştir.

Modernist edebiyat, klasik anlatı geleneğinin dış dünyayı düzenli, nedensel ve kronolojik bir yapı içinde sunan yaklaşımını terk ederek, bireyin iç dünyasını merkeze alan yeni anlatım biçimleri geliştirmiştir (Bradbury & McFarlane, 2019; Wellek & Warren, 2015). Bilinç akışı, iç monolog, serbest çağrışım, çoklu bakış açısı, güvenilmez anlatıcı ve açık uçlu kurgu, modernist anlatının temel teknikleri arasında yer almaktadır (Moran, 2021). Bu teknikler aracılığıyla gerçeklik, artık dış dünyanın nesnel bir yansıması olarak değil; bireyin zihinsel süreçleri içinde yeniden kurulan öznel bir deneyim olarak sunulmaktadır.

Modernist edebiyatın tematik dünyasında yabancılaşma, yalnızlık, kimlik krizi, ölüm düşüncesi, anlamsızlık ve otorite karşısında bireyin çaresizliği belirleyici unsurlar hâline gelmiştir (Hobsbawm, 2015; Katouzian, 2017). Modern birey, artık toplumsal yapı içinde kendini güvenle konumlandırabilen uyumlu bir özne olmaktan çıkmış; aksine kendi varoluşunu sorgulayan, aidiyet duygusunu yitirmiş ve parçalanmış bir bilinç hâline dönmüştür (Giddens, 2018). Bu dönüşüm, edebî metinlerde yoğun bir varoluşsal gerilim olarak karşılık bulmuştur.

Zaman ve mekân algısındaki değişim de modernist anlatının ayırt edici unsurlarından biridir. Klasik anlatıda olayların doğrusal bir zaman çizgisinde ilerlemesi esasken, modernist anlatıda zaman çoğu kez geri dönüşler, anı parçaları ve bilinç sıçramaları aracılığıyla kırılan bir yapı kazanır (Calinescu, 2018; Moran, 2021). Mekân ise yalnızca olayların geçtiği fiziksel bir arka plan olmaktan çıkarak bireyin ruhsal daralmasını, sıkışmışlığını ve yabancılaşmasını yansıtan simgesel bir unsura dönüşür (Eagleton, 2020).

Modernizmin en önemli yönlerinden biri de geleneğe yönelik eleştirel tutumdur. Geleneksel anlatılarda belirgin olan ahlaki kesinlikler, idealize edilmiş kahraman tipleri ve öğretici sonuçlar modernist edebiyatta büyük ölçüde terk edilmiştir (Wellek & Warren, 2015). Bunun yerine belirsizlik, açık uçluluk, çok anlamlılık ve çözümsüzlük öne çıkmıştır. Bu durum, okurun metinle kurduğu ilişkiyi de dönüştürmüştür; okur, artık edilgen bir alıcı değil, anlamın inşasına aktif olarak katılan bir yorumlayıcı hâline gelmiştir (Rosenblatt, 2019).

Modernist estetik anlayış, yalnızca Batı edebiyatıyla sınırlı kalmamış; farklı toplumsal ve kültürel coğrafyalarda yerel dinamiklerle yeniden üretilmiştir (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020). Doğu toplumlarında modernizm çoğu zaman gelenek ile modernlik arasındaki gerilim, kültürel kimliğin yeniden inşası ve sömürgecilik sonrası travmalar bağlamında özgün biçimler kazanmıştır (Talattof, 2020). Bu bağlamda İran edebiyatı, modernizmi tarihsel deneyimi, siyasal dönüşümleri ve toplumsal yapısı doğrultusunda farklı bir estetik zeminde yeniden yorumlamıştır.

İran'da modernist edebiyatın gelişimi, özellikle 20. yüzyılın başlarında Anayasal Devrim, Batı ile artan kültürel etkileşim, çeviri faaliyetlerinin yoğunlaşması ve modern eğitim

kurumlarının yaygınlaşmasıyla ivme kazanmıştır (Yarshater, 2017; Hillmann, 2018). Klasik şiir geleneğinin güçlü varlığına rağmen öykü ve roman türleri, modernizmin en hızlı karşılık bulduğu edebî alanlar olmuştur. Bunun temel nedeni, bu türlerin bireyin iç dünyasını, toplumsal dönüşüm karşısındaki tepkilerini ve psikolojik çözümlemeleri aktarmaya son derece elverişli olmasıdır (Karimi-Hakkak, 2020).

İran'daki modernist anlatı, Batı modernizminden farklı olarak yalnızca bireyin varoluşsal sorunlarına odaklanmakla sınırlı kalmamış; aynı zamanda siyasal baskılar, sınıfsal eşitsizlikler, geleneksel değerlerle modern yaşam arasındaki çatışmalar ve toplumsal adaletsizlikler gibi temaları da güçlü biçimde içermiştir (Milani, 2019; Talattof, 2020). Bu yönüyle İran modernizmi, bireysel bunalım ile toplumsal eleştiriye aynı anlatı düzleminde buluşturan özgün bir edebî yapı ortaya koymuştur.

Modernizm bağlamında İran edebiyatında birey, artık kaderine razı olan pasif bir figür değil; içsel çatışmalar yaşayan, anlam arayışına giren ve toplumsal otoriteyi sorgulayan bir özne olarak temsil edilmektedir (Katouzian, 2017; Hillmann, 2018). Bu birey tipi, eğitim bilimleri açısından da dikkat çekicidir. Çünkü modern bireyin yaşadığı yabancılaşma, kimlik bunalımı ve varoluşsal arayış, günümüz gençlerinin psikososyal gelişim süreçleriyle doğrudan ilişkilendirilebilecek temalar sunmaktadır (Nussbaum, 2016; OECD, 2021).

Sonuç olarak modernizm, edebiyatı yalnızca biçimsel düzeyde dönüştüren bir akım değil; bireyin kendilik algısını, toplumla kurduğu ilişkiyi ve dünyayı anlamlandırma biçimini köklü biçimde değiştiren bir düşünsel kırılmadır (Giddens, 2018). Bu kırılma, İran öykücülüğünde hem anlatı tekniklerinde hem de tematik dünyada derin izler bırakmış; modern İran öyküsünü içe dönük, sorgulayıcı ve çok katmanlı bir anlatı evrenine taşımıştır (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020). Bu yönüyle modernizm, İran öykücülüğünün yalnızca estetik çerçevesini değil; aynı zamanda insan, toplum ve eğitim algısını dönüştüren temel bir kuramsal zemin olarak değerlendirilebilir.

4. MODERN İRAN EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Modern İran edebiyatının ortaya çıkışı, yalnızca estetik bir yenilenme süreci olarak değil; İran toplumunun siyasal, toplumsal ve kültürel yapısında yaşanan köklü dönüşümlerin doğal bir sonucu olarak değerlendirilmelidir (Yarshater, 2017; Ahmadi, 2021). İran'da modernleşme süreci özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hız kazanmış; bu süreç edebî üretim üzerinde doğrudan belirleyici bir etki yaratmıştır (Hillmann, 2018). Kaçarlar döneminin sonları ve Pehlevîler döneminin başlangıcında devlet yapısında, eğitim sisteminde, basın-yayın faaliyetlerinde ve kent kültüründe yaşanan dönüşümler, edebiyatın biçimsel ve tematik yapısını da derinden etkilemiştir (Talattof, 2020).

Bu dönemde İran toplumu, bir yandan güçlü geleneksel yapısını sürdürmeye çalışırken, diğer yandan Batı ile yoğunlaşan ilişkiler sonucunda yeni düşünsel akımlarla karşılaşmıştır (Milani, 2019). Avrupa'ya gönderilen öğrenciler, çeviri faaliyetlerinin yaygınlaşması, modern okulların açılması ve matbaanın geniş kitlelere ulaşması, edebiyatın klasik biçimlerden uzaklaşmasına zemin hazırlayan başlıca etkenler arasında yer almaktadır (Yarshater, 2017). Böylece edebiyat, yalnızca sanatsal bir alan olmaktan çıkarak modernleşme tartışmalarının, toplumsal eleştirinin ve bireysel sorgulamanın dile getirildiği bir düşünce alanına dönüşmüştür (Karimi-Hakkak, 2020).

Modern İran edebiyatının gelişiminde 1906 Anayasal Devrimi, belirleyici bir kırılma noktası olarak kabul edilmektedir (Hillmann, 2018). Bu devrim, bireyin siyasal hakları, özgürlük, adalet ve eşitlik gibi kavramların kamusal alanda tartışılmasını sağlamış; bu tartışmalar edebî metinlere de doğrudan yansımıştır (Talattof, 2020). Böylece klasik dönemde idealize edilen, toplumsal uyum içinde sunulan karakterler yerini, hak arayışında olan, otoriteyi sorgulayan ve toplumsal çelişkilerle yüzleşen bireylere bırakmıştır (Milani, 2019).

Modern İran edebiyatında öykü türünün ortaya çıkışı, Batı'daki kısa hikâye geleneğiyle kurulan doğrudan temasın bir sonucudur (Yarshater, 2017; Karimi-Hakkak, 2020). Klasik anlatı geleneği daha çok masal, menkıbe, destan ve didaktik metinler üzerinden şekillenirken; modern öykü türüyle birlikte gerçekçi betimlemeler, psikolojik çözümlemeler ve bireysel bakış açısı ön plana çıkmıştır. Bu dönüşüm, bireyin edebiyatın merkezine yerleşmesi açısından tarihsel bir kırılma niteliği taşımaktadır (Ahmadi, 2021).

Modern İran öykücülüğünün kurucusu olarak kabul edilen Muhammed Ali Cemalzade, 1921 yılında yayımladığı *Yeki Bud Yeki Nabud* adlı eseriyle bu alanda yeni bir dönemin kapısını aralamıştır (Cemalzade, 2016). Cemalzade, sade ve halkın konuşma diline yakın bir anlatım tercih etmiş; gündelik yaşamın sıradan insanlarını odağına alarak toplumsal aksaklıklara eleştirel bir perspektiften yaklaşmıştır (Hillmann, 2018). Bu yönüyle Cemalzade, klasik üslubun ağır ve süslü anlatımına karşı modern öykünün temel ilkelerini İran edebiyatına kazandırmıştır (Ahmadi, 2021).

Cemalzade'nin açtığı yol, 1930'lu yıllardan itibaren yeni kuşak yazarlar tarafından benimsenmiş ve modern öykü İran edebiyatında giderek yaygınlaşmıştır (Yarshater, 2017). Bu dönemde öykülerde özellikle yoksulluk, sınıfsal eşitsizlikler, eğitim sorunları, kadının toplumdaki yeri ve bireysel bunalımlar daha görünür hâle gelmiştir (Karimi-Hakkak, 2020). Bu tematik yönelim, modern İran öyküsünün yalnızca estetik değil; aynı zamanda toplumsal bir işlev üstlendiğini de ortaya koymaktadır.

Bu tarihsel süreç içerisinde Sadık Hidayet, modern İran edebiyatının en etkili figürlerinden biri olarak öne çıkmıştır (Katouzian, 2017). Hidayet'in eserlerinde bireyin toplum karşısındaki yalnızlığı, ölüm korkusu, anlamsızlık duygusu ve varoluşsal bunalım yoğun bir biçimde işlenmiştir (Hidayet, 2019). Onun anlatılarıyla birlikte modern İran öyküsü, toplumsal gerçekliğin ötesine geçerek bireyin bilinç dünyasına yönelen derin bir psikolojik anlatı alanına dönüşmüştür (Hillmann, 2018).

1950'li ve 1960'lı yıllar, modern İran edebiyatında tematik ve biçimsel çeşitliliğin arttığı bir dönemdir (Milani, 2019). Bu yıllarda öykülerde köy yaşamı, yoksulluk, eğitim eşitsizliği ve sınıfsal adaletsizlik gibi toplumsal gerçekler daha açık biçimde ele alınmıştır. Bu bağlamda Samed Behrengi, özellikle çocuk ve gençlere yönelik öyküleriyle öne çıkmış; edebiyatı pedagojik bir sorumlulukla birleştiren özgün bir çizgi geliştirmiştir (Behrengi, 2018; Dabbagh, 2018). Onun eserlerinde adalet arayışı, sorgulayıcı bilinç ve toplumsal sorumluluk bilinci temel izlekler arasında yer almaktadır.

1979 İran İslam Devrimi, modern İran edebiyatında yeni bir kırılma dönemi başlatmıştır (Talattof, 2020). Devrim sonrasında siyasal denetimin artması, edebiyatta doğrudan toplumsal eleştirinin yerini daha sembolik, kapalı ve dolaylı anlatım biçimlerine bırakmasına yol açmıştır (Milani, 2019). Bu dönemde yazarlar, bireyin iç dünyasına yönelerek toplumsal eleştiriye örtük bir biçimde sürdürmüşlerdir.

Devrim sonrası dönemin dikkat çeken bir diğer özelliği ise kadın yazarların öykü türünde daha görünür hâle gelmesidir (Milani, 2019; Naficy, 2020). Goli Terakki ve Zoya Pirzad gibi yazarlar, modern İran öyküsünde kadın deneyimini merkeze almış; ev içi yaşam, bastırılmış duygular, yalnızlık ve içsel çatışmalar üzerinden modern kadın kimliğini edebî düzleme taşımışlardır (Terakki, 2017; Pirzad, 2020). Böylece modern İran öyküsü, yalnızca erkek bireyin değil; kadının toplumsal ve psikolojik dünyasının da temsil edildiği çok katmanlı bir anlatı alanına dönüşmüştür.

2000'li yıllarla birlikte İran öykücülüğü, modernist anlatının karamsar birey tipini yerel yaşam deneyimleri ve gündelik hayat temalarıyla bütünleştiren yeni bir evreye girmiştir (Ahmadi, 2021). Bu süreçte çocuk bakış açısı, taşra yaşamı, aile ilişkileri ve bireyin iç dünyası sade ama derinlikli bir anlatımla işlenmiştir. Hafız Hıyavi, bu anlatı çizgisinin çağdaş ve özgün temsilcilerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Hıyavi, 2022).

Sonuç olarak modern İran edebiyatı, klasik gelenekten koparak Batı etkisiyle şekillenen; ancak yerel kültürel kodlarını da koruyarak özgün bir modern anlatı dünyası inşa eden çok katmanlı bir tarihsel gelişim süreci yaşamıştır (Yarshater, 2017; Karimi-Hakkak, 2020). Bu tarihsel dönüşüm, modern İran öyküsünün yalnızca estetik açıdan değil; bireyin düşünsel gelişimi, toplumsal farkındalık ve eğitim süreci açısından da güçlü bir işlev üstlendiğini ortaya koymaktadır (Rosenblatt, 2019; Nussbaum, 2016).

5. EĞİTİM - EDEBİYAT İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MODERN İRAN ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Edebiyat ile eğitim arasındaki ilişki, bireyin yalnızca bilişsel değil; aynı zamanda duyuşsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini kapsayan bütüncül bir etkileşim alanı sunmaktadır (Rosenblatt, 2019; Nussbaum, 2016). Edebî metinler, bilgi aktarmaktan öte, bireyin kendisiyle, başkalarıyla ve içinde yaşadığı toplumla kurduğu anlam ilişkilerini derinleştiren güçlü bir öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Bu yönüyle edebiyat, modern eğitim anlayışında yalnızca bir ders içeriği değil; bireyin eleştirel düşünme, empati geliştirme ve değer üretme süreçlerini destekleyen temel bir pedagojik araç olarak değerlendirilmektedir (Freire, 2019; OECD, 2021).

Modern edebiyatın bireyin iç dünyasını merkeze alan yapısı, eğitimle kurulan bu ilişkiyi daha da görünür hâle getirmiştir. Geleneksel anlatılarda ağırlıklı olarak idealize edilmiş karakterler ve tek yönlü ahlaki iletiler ön plandayken; modern anlatılarda bireyin çelişkileri, kararsızlıkları, korkuları ve içsel çatışmaları anlatının merkezine yerleşmiştir (Eagleton, 2020). Bu anlatı yapısı, eğitim sürecinde bireyin yalnızca hazır doğruları öğrenen pasif bir özne olarak değil; yaşamı sorgulayan, anlamlandıran ve kendi değer sistemini inşa eden aktif bir özne olarak konumlandırılmasına katkı sağlamaktadır (Rosenblatt, 2019).

Modern İran öykücülüğü, bu bağlamda eğitim–edebiyat ilişkisi açısından son derece işlevsel bir anlatı alanı sunmaktadır (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020). Bu öykülerde yer alan karakterler çoğu zaman otoriteyle çatışan, gelenek ile modern yaşam arasında sıkışan, kimlik arayışına giren ve adalet duygusu giderek gelişen bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu karakterlerin yaşadığı içsel ve toplumsal çatışmalar, özellikle ergenlik ve gençlik dönemindeki bireylerin psikososyal gelişim süreçleriyle doğrudan örtüşmektedir (OECD, 2021).

Edebî metinlerin eğitim açısından sunduğu en önemli katkılardan biri, empati becerisinin gelişimine olan etkisidir. Modern İran öykülerinde yoksulluk, dışlanmışlık,

adaletsizlik, yalnızlık ve bastırılmışlık gibi deneyimler, çoğu zaman bireyin iç dünyası üzerinden aktarılmaktadır. Okur, bu deneyimleri yalnızca dışarıdan izlemekle kalmaz; karakterin duygusal dünyasına dâhil olarak bu yaşantıları içselleştirir (Nussbaum, 2016; Rosenblatt, 2019). Bu süreç, bireyin farklı yaşam koşullarına yönelik duyarlılık ve ahlaki farkındalık geliştirmesine doğrudan katkı sağlamaktadır (CASEL, 2021).

Modern İran öykülerinde çocuk ve genç karakterlerin önemli bir yer tutması, edebiyatın eğitsel boyutunu daha da görünür kılmaktadır (Behrengi, 2018; Hıyavi, 2022). Samed Behrengi'nin öykülerinde çocuklar, edilgen bireyler olarak değil; düşünce üretebilen, haksızlığa karşı duyarlılık geliştiren ve adalet arayışına giren özneler olarak kurgulanmıştır (Dabbagh, 2018). Bu anlatı yapısı, çocuğun toplumsal sorunlar karşısında pasif bir alıcı olmaktan çıkıp bilinç kazanan bir birey hâline gelmesine imkân tanımaktadır.

Modern İran öykülerinde sıkça karşılaşılan yabancılaşma ve kimlik bunalımı temaları, eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanı açısından da önemli veriler sunmaktadır (Katouzian, 2017; Nussbaum, 2016). Sadık Hidayet'in eserlerinde belirgin biçimde görülen varoluşsal yalnızlık, anlamsızlık duygusu ve ölüm düşüncesi, modern bireyin yaşadığı içsel kırılmaları somut bir anlatı düzleminde görünür kılmaktadır (Hidayet, 2019). Bu yönüyle modern İran öyküsü, bireyin ruhsal gelişim süreçlerinin anlaşılmasında eğitim bilimlerine edebiyat temelli bir çözümleme alanı sunmaktadır.

Kadın yazarların modern İran öyküsüne kazandırdığı psikolojik derinlik, eğitim açısından toplumsal cinsiyet farkındalığının gelişmesine yönelik önemli bir katkı ortaya koymaktadır (Milani, 2019; Naficy, 2020). Goli Terakki ve Zoya Pirzad'ın öykülerinde kadın kimliği, bastırılmışlık, ev içi yalnızlık ve görünmez emek gibi temalar üzerinden ele alınmakta; bu anlatılar aracılığıyla kadın bireyin toplumsal konumu yeniden tartışmaya açılmaktadır (Terakki, 2017; Pirzad, 2020). Bu metinler, eğitim ortamlarında toplumsal cinsiyet eşitliği, hak bilinci ve kimlik farkındalığı konularının ele alınmasına güçlü bir zemin hazırlamaktadır.

Modern İran öykücülüğünün eğitsel işlevlerinden biri de eleştirel düşünmenin desteklenmesidir. Bu metinlerde çoğu zaman tek bir doğruya yönlendiren didaktik bir yapı yerine, belirsizlik ve çok anlamlılık ön plana çıkar (Rosenblatt, 2019). Okur, kesin yargılarla karşı karşıya kalmak yerine, sorunları farklı açılardan değerlendirmeye yönelir. Bu durum, eğitim ortamlarında öğrencilerin metni pasif biçimde tüketen bireyler olmaktan çıkıp, sorgulayan ve yorumlayan özneler hâline gelmelerine katkı sağlamaktadır (Freire, 2019; Vygotsky, 2018). Edebî anlatıların bireyin duygusal gelişimine olan katkısı da eğitim açısından son derece önemlidir. Modern İran öykülerinde sevgi, korku, umut, öfke, utanç ve vicdan gibi duygular yoğun biçimde işlenmektedir. Bu duygusal derinlik, bireyin kendi iç dünyasını tanımasına, duygularını anlamlandırmasına ve öz düzenleme becerileri geliştirmesine yardımcı olmaktadır (CASEL, 2021; OECD, 2021).

Sonuç olarak modern İran öykücülüğü, yalnızca sanatsal bir üretim alanı olarak değil; bireyin düşünsel, duygusal, ahlaki ve toplumsal gelişimini destekleyen çok yönlü bir eğitsel anlatı alanı olarak değerlendirilebilir (Rosenblatt, 2019; Nussbaum, 2016). Bu metinler, eğitim ortamlarında empati kazandırma, değerler eğitimi yürütme, eleştirel düşünme becerilerini geliştirme ve psikolojik farkındalık oluşturma açısından güçlü bir pedagojik potansiyel taşımaktadır.

6. SADIK HİDAYET: VAROLUŞÇU YABANCILAŞMA VE BİREYİN ÇÖKÜŞÜ

Modern İran edebiyatında bireyin içsel dünyasını en çarpıcı ve karanlık yönleriyle ele alan yazarlardan biri Sadık Hidayet'tir. Hidayet, modernist estetiğin İran edebiyatındaki kurucu figürlerinden biri olarak kabul edilmekte; bireyin yalnızlığı, topluma yabancılaşması, varoluşsal bunalımı ve ölüm fikriyle kurduğu gerilimli ilişkiyi merkezine alan anlatılarıyla öne çıkmaktadır (Katouzian, 2017; Hillmann, 2018). Onun eserlerinde birey, modern çağın ruhsal çözümlüşünü temsil eden kırılmalı bir varlık olarak konumlandırılmaktadır.

Hidayet'in anlatı evreninde birey çoğu zaman toplumsal bağlarını yitirmiş, çevresiyle anlamlı bir ilişki kuramayan ve kendi iç dünyasında sıkışmış kalmış bir özne olarak tasvir edilir (Hidayet, 2019). Bu birey tipi, modernizmin temel kavramlarından biri olan "yabancılaşma" ile doğrudan ilişkilidir (Giddens, 2018). Yabancılaşma, yalnızca bireyin toplumdan kopmasını değil; aynı zamanda kendi benliğine, değerlerine ve varoluş amacına karşı da uzaklaşmasını ifade etmektedir. Hidayet'in karakterlerinde bu durum yoğun bir yalnızlık, anlamsızlık duygusu ve içe kapanma hâli olarak görünürlük kazanır (Katouzian, 2017).

Hidayet'in en bilinen eseri olan *Kör Baykuş*, modernist ve varoluşçu anlatının İran edebiyatındaki en yoğun örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Hidayet, 2019). Bu romanda anlatıcı, dış dünyayla bağlarını büyük ölçüde koparmış, zihinsel olarak parçalanmış ve kendi içsel evreninde hapsolmuş bir birey olarak karşımıza çıkar. Anlatı, büyük ölçüde karakterin bilinç akışı, iç monologları ve sanrıları üzerinden ilerler. Bu yapı, modernist edebiyatın gerçekliği bireyin öznel algısıyla yeniden kuran anlatım anlayışıyla doğrudan örtüşmektedir (Moran, 2021; Eagleton, 2020).

Kör Baykuş'ta zaman olgusu da klasik anlatılardaki gibi doğrusal bir düzlemde ilerlemez. Geçmiş, şimdi ve hayal iç içe geçer; anlatı zaman açısından parçalı ve döngüsel bir yapı kazanır (Calinescu, 2018). Bu durum, anlatıcının zihinsel dağınıklığını ve varoluşsal karmaşasını yansıtan önemli bir modernist teknik olarak işlev görmektedir. Zaman, artık nesnel bir ölçüt değil; bireyin bilinç durumuna göre biçimlenen öznel bir algıya dönüşür (Moran, 2021).

Hidayet'in birey anlayışı, klasik İran edebiyatında sıkça karşılaşılan "ideal insan" tipinden bütünüyle farklıdır. Onun kahramanları güçlü, kararlı ve toplumsal değerlerle uyumlu figürler değildir; aksine zayıf, kırılmalı, korku dolu ve çoğu zaman umutsuz bireylerdir (Katouzian, 2017). Bu bireyler, toplumun normlarına uyum sağlayamaz, otorite karşısında kendilerini güçsüz hisseder ve yaşamın anlamına ilişkin derin bir tereddüt içinde var olmaya çalışırlar (Hidayet, 2019). Bu yönüyle Hidayet'in bireyi, modern insanın yaşadığı kimlik bunalımı ve varoluşsal çatışmanın simgesel bir temsilidir (Giddens, 2018).

Hidayet'in eserlerinde ölüm düşüncesi merkezi bir yer tutar. Ölüm, yalnızca yaşamın doğal bir sonu olarak değil; aynı zamanda bireyin anlamsızlık karşısındaki çıkışsızlığını simgeleyen bir varoluş problemi olarak ele alınır (Katouzian, 2017). Hidayet'in dünyasında birey, yaşama tutunmakta zorlanırken aynı zamanda ölüm fikrinden de kaçamaz. Bu yaklaşım, modern varoluşçu düşüncenin temel kabulleriyle büyük ölçüde örtüşmektedir (Nussbaum, 2016).

Sadık Hidayet'in anlatılarının eğitim bilimleri açısından önem taşıyan yönlerinden biri, bireyin psikolojik gelişim sürecini anlamaya imkân tanımasıdır (Rosenblatt, 2019). Hidayet'in karakterlerinde görülen yalnızlık, değersizlik algısı, kimlik karmaşası ve anlamsızlık duygusu, özellikle ergenlik ve gençlik dönemindeki bireylerin yaşadığı ruhsal kırılmalarla önemli benzerlikler taşımaktadır (Katouzian, 2017; OECD, 2021). Bu nedenle Hidayet'in eserleri,

eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık bağlamında da çözümleyici metinler olarak değerlendirilebilir.

Hidayet'in anlatılarında toplum çoğu zaman bireyi kuşatan, baskılayan ve yalnızlaştıran bir yapı olarak sunulur. Birey, toplum içinde kendine güvenli bir yer bulamaz; ya dışlanır ya da kendi isteğiyle sosyal bağlarını koparır (Hidayet, 2019). Bu durum, modern toplumda bireyin yaşadığı sosyal yabancılaşma olgusunu açık biçimde görünür kılmaktadır (Giddens, 2018). Eğitim açısından bakıldığında bu tür anlatılar, iletişim kopukluğu, yalnızlaşma ve psikolojik içe çekilmenin genç bireyler üzerindeki olası risklerini fark etmeye yönelik önemli bir uyarı işlevi de görmektedir.

Biçimsel açıdan bakıldığında Hidayet'in anlatıları, modern İran öykücülüğünün sınırlarını genişleten önemli yenilikler içermektedir. Parçalı kurgu, güveniliriz anlatıcı, yoğun sembolizm, iç monolog ve açık uçlu sonlar, onun eserlerinde belirgin bir modernist anlatı yapısı oluşturmaktadır (Hillmann, 2018; Moran, 2021). Bu teknikler sayesinde metin, tek anlamlı bir yapı olmaktan çıkarak çok katmanlı bir yorum alanına dönüşmektedir.

Sonuç olarak Sadık Hidayet, modern İran öykücülüğünde bireyin varoluşsal yalnızlığını, içsel çöküşünü ve topluma yabancılaşmasını en derinlikli biçimde ele alan yazarlardan biridir (Katouzian, 2017; Hillmann, 2018). Onun eserleri, modernizmin İran edebiyatındaki estetik ve düşünsel temellerini oluşturmakla kalmamış; aynı zamanda bireyin psikolojik gelişimi, kimlik oluşumu ve toplumsal uyum süreci açısından da eğitim bilimlerine önemli bir anlatı evreni sunmuştur.

7. SAMED BEHRENGİ: TOPLUMSAL ADALET, ÇOCUK VE PEDAGOJİK DUYARLILIK

Modern İran öykücülüğü içerisinde Samed Behrengi, yalnızca edebî üretimiyle değil; aynı zamanda eğitimci kimliği ve toplumsal sorumluluk bilinciyle öne çıkan ayrıcalıklı bir figür olarak değerlendirilmektedir (Behrengi, 2018; Talattof, 2020). Behrengi'nin edebiyat anlayışı, modernist estetiğin birey merkezli yapısını toplumsal adalet düşüncesi ve pedagojik hassasiyetle birleştiren özgün bir çizgiye sahiptir. Onun anlatılarında çocuk, pasif bir figür değil; bilinci uyanan, sorgulayan ve haksızlık karşısında tutum alan etkin bir özne konumundadır (Dabbagh, 2018).

Behrengi'yi modern İran öykücülüğünde farklı bir yere taşıyan temel unsur, çocuk bakış açısını yalnızca masumiyetin değil; aynı zamanda toplumsal farkındalığın taşıyıcısı olarak kurgulamasıdır (Milani, 2019). Yazar, modern bireyin yaşadığı adaletsizlik, yoksulluk ve baskı gibi sorunları çocukların dünyasından aktarmayı tercih ederek, toplumsal eleştiriyi son derece güçlü bir pedagojik zemine oturtmuştur. Bu yaklaşım, çocuğu edilgen bir alıcı değil; dünyayı anlamlandıran ve dönüştürme potansiyeli taşıyan bir birey olarak konumlandırmaktadır.

Behrengi'nin öykülerinde en belirgin temaların başında toplumsal adalet arayışı gelmektedir. Yoksulluk, sınıfsal eşitsizlik, sömürü, eğitimde fırsat eşitsizliği ve otorite baskısı, onun anlatılarında sistematik biçimde yer alan temel sorun alanlarıdır (Behrengi, 2018; Talattof, 2020). Ancak Behrengi, bu sorunları doğrudan ideolojik bir dille aktarmak yerine, çocuk karakterlerin yaşantıları üzerinden sezdirerek okura sunar. Bu anlatım biçimi, okurun metinle duygusal bağ kurmasını kolaylaştırmakta ve pedagojik etkinin derinleşmesini sağlamaktadır (Rosenblatt, 2019).

Küçük Kara Balık, Behrengi'nin toplumsal ve pedagojik söylemini en yoğun biçimde yansıtan eserlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Behrengi, 2018; Dabbagh, 2018). Bu öyküde küçük bir balığın dar bir yaşam alanından çıkarak özgürlüğü ve bilinmeyi arama yolculuğu anlatılmaktadır. Yüzeyde bir çocuk masalı görünümü taşıyan anlatı, derin yapısında bireyin sorgulama cesareti, otorite karşısında bilinç geliştirme, özgürlük arayışı ve korkuya rağmen hareket edebilme iradesi gibi temel pedagojik kazanımları barındırmaktadır (Milani, 2019). Bu yönüyle *Küçük Kara Balık*, yalnızca edebî değil; aynı zamanda eğitsel bir metafor olarak da değerlendirilebilir.

Behrengi'nin çocuk karakterleri, çoğu zaman erken yaşta yoksullukla, haksızlıkla ve toplumsal eşitsizliklerle yüzleşmek zorunda kalan bireylerdir. Ancak bu çocuklar, yaşadıkları güçlükler karşısında pasifleşmez; aksine bilinç geliştirir, sorgular ve direnç üretirler (Dabbagh, 2018). Bu anlatı yapısı, değerler eğitimi açısından son derece güçlü bir içerik alanı oluşturmaktadır. Adalet, dayanışma, sorumluluk, cesaret ve hak bilinci gibi evrensel değerler, Behrengi'nin öykülerinde soyut kavramlar olarak değil; somut yaşam deneyimleri üzerinden kazandırılmaktadır (CASEL, 2021).

Eğitim bilimleri açısından Behrengi'nin öykülerinin sunduğu en önemli katkılardan biri, eleştirel düşünme becerisinin gelişimine sağladığı güçlü destektir (Freire, 2019; Vygotsky, 2018). Behrengi'nin kahramanları, içinde bulundukları düzeni olduğu gibi kabul etmez; sorgular, karşılaştırır, düşünür ve gerektiğinde risk alarak harekete geçerler. Okur da bu anlatı sürecinde karakterlerle birlikte düşünmeye ve alternatif bakış açıları geliştirmeye yönlendirilir (OECD, 2021). Bu durum, çağdaş eğitim anlayışlarının temel ilkelerinden biri olan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımıyla da doğrudan örtüşmektedir.

Behrengi'nin pedagojik yönü yalnızca tematik düzeyde değil; aynı zamanda dil ve anlatım tercihleri üzerinden de kendini göstermektedir. Onun kullandığı dil son derece sade, açık ve doğrudandır. Bu anlatım tarzı, çocuk ve genç okurun metni rahatlıkla takip etmesine imkân tanırken aynı zamanda okuma alışkanlığının gelişmesine, dil bilincinin güçlenmesine ve estetik duyarlılığın artmasına da katkı sağlamaktadır (Rosenblatt, 2019).

Behrengi'nin bazı öykülerinde öğretmen figürü de dikkat çekici bir yere sahiptir. Bu öğretmenler yalnızca bilgiyi aktaran otorite figürleri değildir; öğrencilerini düşünen, onları sorgulamaya teşvik eden ve toplumsal bilinç kazanmaları için çaba gösteren idealist eğitimciler olarak sunulmaktadır (Talattof, 2020). Bu betimlemeler, Behrengi'nin eğitim anlayışının yalnızca öğrenci merkezli değil; aynı zamanda öğretmen kimliğini de dönüştürmeye yönelik bir perspektife sahip olduğunu göstermektedir.

Modern İran öykücülüğünde Behrengi'nin temsil ettiği birey modeli, Sadık Hidayet'te görülen içe kapanmış, yalnız ve umutsuz birey tipinden belirgin biçimde ayrılmaktadır. Hidayet'in dünyasında birey varoluşsal bir çıkmaz içinde çözülürken; Behrengi'nin dünyasında birey, her türlü baskıya rağmen bilinç kazanan, direnç geliştiren ve değişim talep eden bir özneye dönüşmektedir (Milani, 2019). Bu farklılık, modern İran öyküsünde modernizmin tek yönlü bir karamsarlık üretmediğini; aynı zamanda umut ve dönüşüm imkânı barındırdığını da göstermektedir.

Sonuç olarak Samed Behrengi, modern İran öykücülüğünde edebiyat ile pedagojiyi en güçlü biçimde birleştiren yazarlardan biridir (Behrengi, 2018; Talattof, 2020). Onun öyküleri, modern bireyin yalnızlığını değil; bilinç kazanan, sorgulayan ve toplumsal sorumluluk üstlenen bir insan tasavvurunu merkeze almaktadır. Bu yönüyle Behrengi, modern İran

öyküsünün eğitimle kurduğu bağı en açık ve işlevsel şekilde temsil eden yazarlardan biri olarak değerlendirilebilir.

8. KADIN ÖYKÜCÜLER: GOLİ TERAKKİ VE ZOYA PİRZAD'DA MODERN KADIN KİMLİĞİ VE EĞİTİM

Modern İran öykücülüğünde kadın yazarların görünürlük kazanması, yalnızca edebî çeşitlenmenin artmasıyla sınırlı kalmamış; aynı zamanda kadın bireyin toplumsal konumunun, psikolojik dünyasının ve gündelik yaşam deneyimlerinin edebî alanda yeniden tanımlanmasını da mümkün kılmıştır (Milani, 2019; Naficy, 2020). Bu bağlamda Goli Terakki ve Zoya Pirzad, modern İran öyküsünde kadın kimliğini merkeze alan anlatılarıyla öne çıkan en önemli iki yazar arasında yer almaktadır (Terakki, 2017; Pirzad, 2020). Her iki yazar da kadın bireyin bastırılmış duygularını, içsel çatışmalarını ve görünmez emeğini modernist bir duyarlılıkla ele almaktadır.

Klasik İran anlatı geleneğinde kadın karakterler çoğunlukla edilgen, ikincil ve toplumsal rollerle sınırlandırılmış figürler olarak sunulurken; modernist öyküyle birlikte kadın birey, psikolojik derinliği olan, çelişkiler yaşayan ve kendi kimliğini sorgulayan bir özne hâline gelmiştir (Milani, 2019). Terakki ve Pirzad'ın anlatılarında kadın artık yalnızca anne, eş ya da evin bir parçası değil; düşünen, hisseden, hayal kuran ve çoğu zaman kendi sessizliğinde direnen bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır.

Goli Terakki'nin öykülerinde modern kadın kimliği çoğunlukla hafıza, yalnızlık, geçmişle hesaplaşma ve bastırılmış duygular üzerinden inşa edilmektedir (Terakki, 2017; Milani, 2019). Kadın karakterler dış dünyada sınırlı ve dar bir yaşam alanı içinde varlıklarını sürdürürken, iç dünyalarında son derece yoğun bir duygusal ve zihinsel hareketlilik yaşamaktadır. Terakki'nin anlatılarında iç monolog ve bilinç akışı tekniklerinin yoğun kullanımı, modernist anlatının bireyin iç dünyasına yönelen estetik yaklaşımıyla doğrudan örtüşmektedir (Moran, 2021). Bu anlatı tekniği sayesinde kadın karakterin dile getiremediği bastırılmış arzular, korkular ve pişmanlıklar sezdirme yoluyla okura aktarılmaktadır.

Zoya Pirzad'ın öykülerinde ise modern kadın kimliği daha çok gündelik hayat, ev içi yaşam, aile ilişkileri ve toplumsal beklentiler ekseninde şekillenmektedir (Pirzad, 2020). Pirzad'ın kadın karakterleri genellikle görünürde düzenli, sakin ve sıradan bir hayat sürmektedir; ancak bu sıradanlığın arka planında derin bir yalnızlık, değersizlik algısı ve kimlik bölünmesi yer almaktadır (Milani, 2019). Kadın, çoğu zaman kendi yaşamının öznesi olamamakta; başkalarının beklentileri doğrultusunda şekillenen bir hayatın içine hapsolmaktadır. Bu durum, modern kadının yaşadığı içsel yabancılaşmanın edebî bir temsili olarak değerlendirilebilir (Naficy, 2020).

Her iki yazarın öykülerinde kadın karakterler çoğunlukla açık bir isyan dili kullanmaz. Ancak bu sessizlik, edilgenlik anlamına gelmez; aksine modernist anlatı içinde bu suskunluk, içsel bir direnç biçimi olarak işlev görmektedir (Milani, 2019). Kadın karakterler, toplumsal yapının dayattığı rolleri yüksek sesle reddetmeseler de kendi iç dünyalarında bu rolleri sorgulamakta, kimlik bilinci geliştirmekte ve bireysel varlıklarını yeniden tanımlamaya çalışmaktadırlar. Bu yönüyle Terakki ve Pirzad'ın kadınları, modernist bireyin sessiz ama derinlikli direniş örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Eğitim bilimleri açısından bakıldığında Terakki ve Pirzad'ın öykülerinin sunduğu en önemli katkılardan biri, toplumsal cinsiyet farkındalığının geliştirilmesine yönelik güçlü bir anlatı zemini oluşturmastır (Nussbaum, 2016; OECD, 2021). Bu öyküler, kadın bireyin yaşadığı görünmez baskıları, duygusal yoksunluğu ve kimlik çatışmalarını somut insan hikâyeleri üzerinden görünür kılmaktadır. Eğitim ortamlarında bu tür metinlerin kullanılması, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri üzerine eleştirel düşüncelerine, empati geliştirmelerine ve kadın-erkek eşitliği konusunda farkındalık kazanmalarına katkı sağlamaktadır (CASEL, 2021).

Terakki ve Pirzad'ın öykülerinde eğitimsel eşitsizlik, kız çocuklarının toplumsal konumu ve kadının kamusal alana katılımına ilişkin sınırlılıklar da dolaylı biçimde anlatının arka planında yer almaktadır (Milani, 2019; Naficy, 2020). Birçok kadın karakterin eğitim imkânlarından sınırlı ölçüde yararlanmış olması, onların yaşamlarının ev ve aile sınırları içine sıkışmasına yol açmaktadır. Bu durum, eğitimin bireyin yaşamını dönüştüren temel bir araç olduğu gerçeğini örtük biçimde vurgulamakta; kadının eğitime erişiminin toplumsal eşitlik açısından taşıdığı kritik önemi görünür kılmaktadır.

Modern İran kadın öykücülüğünde işlenen içsel çatışmalar, eğitim bilimleri açısından aynı zamanda psikolojik dayanıklılık, özsaygı ve kimlik gelişimi bağlamında da önemli veriler sunmaktadır (Nussbaum, 2016). Terakki ve Pirzad'ın kadın karakterleri, her ne kadar toplumsal baskılarla kuşatılmış olsalar da kendi iç dünyalarında bir kimlik bilinci geliştirmekte, kendilerini sorgulamakta ve bireysel varlıklarını tanımlamaya çalışmaktadırlar. Bu süreç, özellikle ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadığı kimlik oluşum süreciyle büyük ölçüde örtüşmektedir (OECD, 2021).

Aile yapısı da Terakki ve Pirzad'ın öykülerinde eğitim açısından dikkat çekici bir boyut sunmaktadır. Aile çoğu zaman bireyin güven ve destek alanı olmaktan ziyade, denetim ve baskı mekanizmasının bir parçası olarak sunulmaktadır (Pirzad, 2020; Terakki, 2017). Bu durum, eğitim ortamlarında aile-birey ilişkilerinin sağlıklı biçimde ele alınmasının bireyin psikolojik gelişimi açısından ne kadar önemli olduğunu dolaylı biçimde ortaya koymaktadır. Edebî metinler, bu ilişkileri sorgulama ve yeniden düşünme imkânı sunduğu için pedagojik açıdan güçlü bir araç işlevi görmektedir (Rosenblatt, 2019).

Kadın öykülerinin bir diğer önemli eğitsel katkısı, duygusal zekâ, empati ve iletişim becerilerinin gelişimine sağladığı destektir (CASEL, 2021). Kadın karakterlerin iç dünyalarına yapılan bu derinlikli yolculuk, okurun kendi duygularını tanımasına, başkalarının yaşantılarını anlamasına ve farklı yaşam deneyimlerine saygı geliştirmesine katkı sunmaktadır. Bu yönüyle Terakki ve Pirzad'ın öyküleri, sosyal-duygusal öğrenme açısından da son derece değerli metinler olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Goli Terakki ve Zoya Pirzad, modern İran öykücülüğünde kadın kimliğini modernist estetikle ele alan, bireyin iç dünyasını merkeze taşıyan ve toplumsal cinsiyet farkındalığını güçlendiren yazarlar olarak öne çıkmaktadır (Milani, 2019; Naficy, 2020). Onların öyküleri, yalnızca edebî bir değer taşımamakta; aynı zamanda eğitim ortamlarında bireyin empati, kimlik bilinci, değer üretimi ve toplumsal farkındalık kazanımını destekleyen güçlü bir pedagojik içerik de sunmaktadır.

9. HAFIZ HIYAVİ: ÇOCUK BAKIŞ AÇISI, TAŞRA VE MODERN YALNIZLIK

Çağdaş İran öykücülüğünün dikkat çeken temsilcilerinden biri olan Hafız Hıyavi, modernist duyarlılığı yerel yaşam deneyimleriyle, özellikle de çocuk bakış açısıyla bütünleştirerek özgün bir anlatı evreni kurmaktadır (Hıyavi, 2022; Ahmadi, 2021). Hıyavi'nin öykülerinde modern bireyin yalnızlığı, yüksek sesli bir isyan ya da dramatik bir yıkım üzerinden değil; gündelik hayatın sıradan akışı içinde, sessiz ve derin bir duygusal kırılma olarak sunulmaktadır. Bu yönüyle Hıyavi, modern İran öyküsünde “sessiz modernizm” olarak adlandırılabilir bir anlatı çizgisine karşılık gelmektedir.

Hıyavi'nin anlatılarında çocuk, yalnızca yaş olarak küçük bir birey değil; aynı zamanda yetişkin dünyasının çelişkilerini sezgisel düzeyde kavrayabilen bir bilinç taşıyıcısıdır (Hıyavi, 2022). Çocuk karakterler, çoğu zaman yetişkinlerin ikiyüzlülüğünü, sınıfsal eşitsizlikleri, aile içi çatışmaları ve bastırılmış duyguları doğrudan ifadeye dökmeden, sezgisel bir farkındalıkla algılar. Bu anlatı düzlemi, modernist edebiyatın bireyin algı dünyasını merkeze alan yaklaşımıyla büyük ölçüde örtüşmektedir (Moran, 2021; Eagleton, 2020).

Hıyavi'nin öykülerinde sıklıkla karşılaşılan taşra mekânları, bireyin aynı anda hem aidiyet hem de sıkışmışlık duygusu yaşadığı ikili bir yapı sunmaktadır (Ahmadi, 2021). Taşra, çocuk için bir yandan güvenli ve tanıdık bir çevreyi temsil ederken; diğer yandan hayallerin, imkânların ve hareket alanının sınırlı olduğu bir yaşam alanına dönüşmektedir. Bu mekânsal ikilik, modern İran öyküsünde bireyin yerel aidiyet ile evrensel yabancılaşma arasında yaşadığı gerilimin simgesel bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Milani, 2019).

Hıyavi'nin anlatı evreninde modern yalnızlık, Sadık Hidayet'te olduğu gibi varoluşsal bir çöküş ve karanlık bir çıkışsızlık olarak değil; gündelik ilişkiler içinde derinleşen, görünmez bir duygusal yoksunluk hâli olarak sunulmaktadır (Hıyavi, 2022). Çocuk karakterler çoğu zaman aile içinde, okul ortamında ve sosyal çevrede duygusal olarak anlaşılmamış, görülmemiş ve içe kapanmış bireylerdir. Bu yalnızlık biçimi, modern toplumda bireyin kalabalıklar içinde bile yalnız kalabilme durumuna işaret etmektedir (Giddens, 2018).

Eğitim bilimleri açısından Hıyavi'nin öykülerini değerli kılan en önemli yönlerden biri, çocuğun psikolojik gelişim sürecinin idealize edilmeden, doğal ve gerçekçi bir biçimde yansıtılmasıdır (Hıyavi, 2022; OECD, 2021). Hıyavi'nin çocukları korkan, utanan, hayal kuran, merak eden ve zaman zaman hayal kırıklığı yaşayan gerçek bireyler olarak sunulmaktadır. Bu yaklaşım, çocuğun “kusursuz” bir varlık olarak değil; gelişen, dönüşen ve hata yapabilen bir birey olarak ele alınması gerektiğine dair çağdaş eğitim anlayışıyla örtüşmektedir (Vygotsky, 2018).

Hıyavi'nin öykülerinde okul ve aile, çocuğun kişilik gelişimini doğrudan etkileyen iki temel kurum olarak öne çıkmaktadır. Okul bazen çocuğun umut ve kaçış alanı olurken, bazen de kaygı, yetersizlik ve baskı duygusunun kaynağına dönüşmektedir (Hıyavi, 2022). Öğretmen figürleri idealize edilmez; zaafı, çelişkileri ve insani yönleriyle birlikte sunulur. Bu yönüyle Hıyavi'nin anlatıları, eğitim ortamlarında kusursuz bir öğretmen imgesinden ziyade, insani gerçekliği olan bir öğretmen tasavvurunu gündeme getirmektedir (OECD, 2021).

Aile ise Hıyavi'nin öykülerinde çoğu zaman çocuğun duygusal güvenliğini tam anlamıyla sağlayamayan, iletişimin sınırlı olduğu ve çoğu zaman çatışmanın hâkim olduğu bir yapı olarak betimlenmektedir (Ahmadi, 2021). Bu durum, çocuğun yalnızlık duygusunu derinleştirmekte ve iç dünyasına kapanmasına neden olmaktadır. Eğitim bilimleri açısından

bu anlatılar, aile-çocuk ilişkisinin sağlıklı kurulmasının akademik başarı, sosyal uyum ve psikolojik dayanıklılık açısından ne denli hayati olduğunu somut biçimde ortaya koymaktadır (OECD, 2021; CASEL, 2021).

Hıyavi'nin anlatılarında dikkat çeken bir diğer unsur, umut ile kırılganlığın aynı anlatı düzleminde birlikte var olmasıdır. Çocuk karakterler her ne kadar yoksulluk, yalnızlık ve baskı gibi olumsuz deneyimlerle karşılaşsalar da hayal kurma becerilerini, merak duygularını ve içsel dirençlerini büyük ölçüde korumaktadırlar (Hıyavi, 2022). Bu durum, çağdaş İran öykücülüğünde modernizmin karamsar birey tipinin yerini daha umut merkezli ve dirençli bir insan tasavvuruna bırakmakta olduğuna işaret etmektedir (Milani, 2019).

Dil ve anlatım bakımından Hıyavi'nin öyküleri yalın, duru ve abartıdan uzak bir yapı sergilemektedir. Bu dil, çocuk ve genç okurun metinle doğrudan ve samimi bir bağ kurmasını kolaylaştırmakta, okuma eylemini zorlayıcı bir entelektüel faaliyet olmaktan çıkararak duygusal bir deneyime dönüştürmektedir (Rosenblatt, 2019). Bu yönüyle Hıyavi'nin öyküleri, eğitim ortamlarında okuma alışkanlığının kazandırılması ve edebiyat sevgisinin geliştirilmesi açısından da işlevsel bir içerik sunmaktadır.

Eğitim açısından değerlendirildiğinde Hıyavi'nin öyküleri, özellikle duygusal farkındalık, empati, psikolojik dayanıklılık ve öz düzenleme becerileri bağlamında güçlü bir pedagojik potansiyele sahiptir (CASEL, 2021; OECD, 2021). Çocuk karakterlerin yaşadığı içsel çatışmalar, okurun kendi duygularını tanımasına, başkalarının yaşantılarını anlamasına ve farklı bakış açılarına saygı geliştirmesine katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak Hafız Hıyavi, çağdaş İran öykücülüğünde modernist duyarlılığı çocuk bakış açısı, taşra gerçekliği ve gündelik hayat deneyimleriyle bütünleştirerek özgün bir anlatı evreni kurmuştur (Hıyavi, 2022; Ahmadi, 2021). Onun öyküleri, modern İran edebiyatının karamsar birey tipinden daha umut merkezli, kırılgan ama dirençli bir birey tasavvuruna yöneldiğini göstermektedir. Bu yönüyle Hıyavi, modern İran öyküsünün yalnızca edebî sürekliliğini değil; aynı zamanda eğitsel ve psikolojik işlevselliğini de geleceğe taşıyan önemli bir temsilci olarak değerlendirilebilir.

9. TARTIŞMA

Bu araştırmada modern İran öykücülüğünün modernist estetikle kurduğu ilişki, birey, toplum ve eğitim ekseninde çok boyutlu bir çerçevede ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, modern İran öyküsünün yalnızca biçimsel ve tematik bir dönüşümü değil; aynı zamanda bireyin psikolojik gelişimini, kimlik inşasını ve pedagojik duyarlılığı doğrudan etkileyen çok katmanlı bir anlatı alanı sunduğunu ortaya koymaktadır (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020; Rosenblatt, 2019). Bu bağlamda modernizm, İran öyküsünde yalnızca anlatı tekniklerinin dönüşümünü değil; bireyin kendini ve toplumu algılayış biçiminin yeniden biçimlenmesini de ifade etmektedir.

Sadık Hidayet, Samed Behrengi, Goli Terakki, Zoya Pirzad ve Hafız Hıyavi üzerinden yapılan çözümlemeler, modern İran öyküsünde bireyin tek tip bir karakter üzerinden temsil edilmediğini; aksine tarihsel, toplumsal ve kültürel koşullara bağlı olarak çeşitlenen birey tasavvurlarının üretildiğini göstermektedir (Katouzian, 2017; Milani, 2019; Hıyavi, 2022). Hidayet'in anlatılarında birey, derin bir varoluşsal yalnızlık ve anlamsızlık duygusu içinde konumlandırılırken; Behrengi'de aynı birey adalet arayışı geliştiren, bilinç kazanan ve

toplumsal sorumluluk üstlenen bir özneye dönüşmektedir (Behrengi, 2018; Dabbagh, 2018). Terakki ve Pirzad'da kadın birey bastırılmış ama direnç üreten bir kimlik üzerinden inşa edilirken; Hıyavi'de çocuk birey modern yalnızlığın, kırılmanın ve içsel direncin sessiz bir taşıyıcısı olarak öne çıkmaktadır. Bu çeşitlilik, modern İran öykücülüğünün tek yönlü bir modernizm anlayışı üretmediğini; aksine çok katmanlı bir birey tasavvuruna sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Modernizmin bireyin iç dünyasını merkeze alan yaklaşımı, İran öyküsünde özellikle yabancılaşma, yalnızlık, kimlik bunalımı ve anlam arayışı temaları üzerinden güçlü biçimde temsil edilmiştir (Giddens, 2018; Eagleton, 2020; Milani, 2019). Hidayet'te yoğun biçimde görülen varoluşsal yalnızlık, Behrengi'de toplumsal adaletsizliğe karşı bilinç kazanan bireye dönüşürken; kadın öykücülerde bu yalnızlık ev içi bastırılmışlık ve sessiz direniş biçimini almış, Hıyavi'de ise çocuk dünyasının kırılma ve hayal gücüyle iç içe geçmiştir. Bu dönüşüm, modern İran öyküsünün modernizmi yalnızca karamsar bir estetik olarak değil; aynı zamanda toplumsal ve eğitsel bir farkındalık alanı olarak yeniden yorumladığını da göstermektedir (Talattof, 2020).

Araştırma bulguları, modern İran öykücülüğünün eğitimle güçlü bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Behrengi'nin çocuk merkezli anlatıları, doğrudan değerler eğitimi, eleştirel düşünme ve toplumsal sorumluluk bilinciyle ilişkilendirilebilirken; Terakki ve Pirzad'ın kadın kimliği üzerinden kurduğu anlatılar, eğitimde toplumsal cinsiyet farkındalığı ve eşitlik bilincinin gelişimi açısından önemli bir içerik alanı sunmaktadır (Nussbaum, 2016; Naficy, 2020). Hıyavi'nin çağdaş öykülerinde ise çocuk psikolojisi, duygusal yalnızlık ve aile-okul ilişkileri bağlamında derinlemesine eğitsel çözümleme imkânları ortaya çıkmaktadır (OECD, 2021; CASEL, 2021). Bu sonuçlar, modern İran öykücülüğünün yalnızca edebiyat derslerinde değil; rehberlik, değerler eğitimi ve sosyal-duygusal öğrenme alanlarında da kullanılabilecek güçlü bir pedagojik potansiyel taşıdığını göstermektedir.

Tartışma bulguları, modern İran öyküsünün eğitim ortamlarında kullanılmasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri, empati düzeyleri, kimlik farkındalıkları ve ahlaki duyarlılıkları üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceğini göstermektedir (Freire, 2019; Rosenblatt, 2019; OECD, 2021). Modernist anlatıların kesin yargılar üretmeyen, açık uçlu ve çok anlamlı yapısı; öğrencileri pasif alıcılar olmaktan çıkararak metinle etkileşime giren aktif yorumlayıcılar hâline getirmektedir. Bu yönüyle modern İran öykülerinin, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımıyla güçlü bir uyum sergilediği söylenebilir (Vygotsky, 2018).

Bununla birlikte Hidayet'in eserlerinde yoğun biçimde işlenen ölüm düşüncesi ve varoluşsal anlamsızlık teması, eğitim açısından dikkatle ele alınması gereken bir risk alanına da işaret etmektedir (Katouzian, 2017). Bu tür metinlerin özellikle ergenlik dönemindeki bireylerle çalışılırken rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar eşliğinde değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Buna karşılık Behrengi ve Hıyavi'nin eserlerinde öne çıkan umut, direnç ve farkındalık temaları, modernizmin karamsar yönünü dengeleyen güçlü bir eğitsel işlev üstlenmektedir (Milani, 2019; Hıyavi, 2022). Bu durum, modern İran öykücülüğünün tek yönlü bir karamsarlık üretmediğini; aksine psikolojik ve pedagojik açıdan dönüştürücü bir umut alanı da sunduğunu göstermektedir.

Kadın öykücüler üzerinden ulaşılan bulgular ise modern İran öyküsünün toplumsal cinsiyet bağlamında da güçlü bir farkındalık üretme potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Milani, 2019; Naficy, 2020). Terakki ve Pirzad'ın kadın karakterleri, görünmez baskılar altında yaşamalarına rağmen iç dünyalarında kimlik bilinci geliştiren bireyler olarak

sunulmaktadır. Bu anlatılar, eğitim ortamlarında kız öğrencilerin özsaygı, kimlik gelişimi ve eşitlik bilinci açısından güçlenmesine katkı sağlayabilecek önemli bir içerik alanı oluşturmaktadır (Nussbaum, 2016).

Hıyavi'nin çağdaş öykücülüğü üzerinden ulaşılan sonuçlar ise modern İran öyküsünün pedagojik işlevinin yalnızca toplumsal sorunlara değil; aynı zamanda çocuğun iç dünyasına, duygusal gelişimine ve psikolojik dayanıklılığına da yöneldiğini göstermektedir (OECD, 2021; CASEL, 2021). Hıyavi'nin çocuk karakterleri, modern dünyanın baskıları altında kırılan fakat dirençli bireyler olarak sunulmaktadır. Bu durum, eğitim bilimleri açısından çocuğun yalnızca bilişsel değil; aynı zamanda duyuşsal ve sosyal gelişiminin de bütüncül biçimde ele alınması gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Genel olarak tartışma bulguları, modern İran öykücülüğünün modernizmi yalnızca Batı merkezli bir estetik anlayış olarak alımlamadığını; yerel kültür, toplumsal travmalar, bireysel kırılmalık ve pedagojik sorumluluk bilinciyle yeniden yorumladığını göstermektedir (Talattof, 2020; Karimi-Hakkak, 2020). Bu özgün yorum, modern İran öyküsünü hem edebî hem de eğitsel açıdan güçlü, dönüştürücü ve çok katmanlı bir anlatı alanına dönüştürmüştür.

Bu bağlamda modern İran öyküsünün eğitim ortamlarında kullanımı, öğrencilerin; kendilik algısını geliştirme, toplumsal sorunlara duyarlılık kazanma, empati kurma, eleştirel düşünme ve değerler sistemi oluşturma gibi temel kazanımlarını destekleyebilecek güçlü bir içerik sunmaktadır (Nussbaum, 2016; Freire, 2019; OECD, 2021).

10. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada modern İran öykücülüğünün modernist akımla kurduğu ilişki, birey, toplum ve eğitim ekseninde bütüncül bir perspektifle ele alınmıştır. Sadık Hidayet, Samed Behrengi, Goli Terakki, Zoya Pirzad ve Hafız Hıyavi'nin eserleri üzerinden gerçekleştirilen çözümlemeler, modern İran öyküsünün yalnızca estetik bir dönüşüm sürecini değil; aynı zamanda bireyin psikolojik gelişimini, toplumsal konumunu ve eğitsel süreçlerle kurduğu ilişkiyi doğrudan etkileyen güçlü bir anlatı alanını temsil ettiğini ortaya koymuştur (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020; Rosenblatt, 2019).

Araştırma bulguları, modernizmle birlikte İran öykücülüğünde anlatı yapısının, birey algısının ve tematik dünyanın köklü biçimde değiştiğini göstermektedir. Klasik dönemde kolektif değerlerin, idealize edilmiş karakterlerin ve öğretici anlatımın baskın olduğu yapı, modern dönemde yerini bireyin iç dünyasına, yalnızlığına, yabancılaşmasına ve kimlik arayışına odaklanan çok katmanlı anlatılara bırakmıştır (Eagleton, 2020; Giddens, 2018). Bu dönüşüm, modern İran öyküsünün bireyi merkeze alan çağdaş bir edebî evren kurduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Sadık Hidayet'in anlatılarında görülen varoluşsal bunalım, ölüm düşüncesi ve derin yabancılaşma, modern bireyin içsel çözümünü temsil ederken; Samed Behrengi'nin öykülerinde bu karamsar birey anlayışının yerini bilinç kazanan, sorgulayan ve toplumsal sorumluluk üstlenen bir çocuk ve genç birey modeli almıştır (Katouzian, 2017; Behrengi, 2018). Goli Terakki ve Zoya Pirzad'da kadın kimliği üzerinden yürütülen içsel çözümlemeler, modern İran öyküsünde toplumsal cinsiyet, bastırılmışlık ve sessiz direniş temalarının ne denli güçlü bir yer edindiğini göstermiştir (Milani, 2019; Naficy, 2020). Hafız Hıyavi'nin çağdaş öyküleri ise çocuk bakış açısı, taşra yaşamı ve modern yalnızlık ekseninde modern İran

öyküsünün günümüzde de eğitsel ve psikolojik işlevini sürdürdüğünü ortaya koymuştur (Hıyavi, 2022; OECD, 2021).

Araştırma bulguları, modern İran öykücülüğünün yalnızca edebiyat araştırmaları açısından değil; aynı zamanda eğitim bilimleri açısından da son derece zengin bir içerik alanı sunduğunu göstermektedir. Modernist anlatıların sunduğu açık uçlu yapı, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlarken; karakterlerin yaşadığı psikolojik ve toplumsal çatışmalar, empati gelişimi, değerler eğitimi ve sosyal farkındalık kazandırma açısından güçlü bir pedagojik işlev üstlenmektedir (Rosenblatt, 2019; Freire, 2019; CASEL, 2021). Modern İran öykülerinin eğitim ortamlarında kullanımı, yalnızca bir edebiyat çalışması değil; aynı zamanda çok yönlü bir pedagojik araç olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte modernist metinlerin özellikle varoluşsal yalnızlık, ölüm düşüncesi ve anlamsızlık gibi ağır temalar içermesi, bu tür metinlerin eğitim ortamlarında rehberlik eşliğinde ve pedagojik süzgeçten geçirilerek kullanılmasını zorunlu kılmaktadır (Katouzian, 2017; OECD, 2021). Bu durum, eğitimcilerin metin seçiminde öğrencilerin yaş düzeylerini, psikolojik gelişimlerini ve duyuşsal hassasiyetlerini dikkate almalarının önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak modern İran öykücülüğü, modernist estetikle biçimlenmiş anlatı yapısı aracılığıyla bireyin iç dünyasını, toplumsal konumunu ve psikolojik gelişimini derinlikli biçimde yansıtan güçlü bir edebî alan sunmaktadır (Milani, 2019; Karimi-Hakkak, 2020). Bu alan, eğitim bilimleri açısından yalnızca kuramsal değil; aynı zamanda uygulamaya dönük zengin bir pedagojik potansiyele sahiptir. Bu bağlamda modern İran öyküsünün eğitim programlarında daha sistemli, bilinçli ve nitelikli biçimde değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmadan hareketle gelecekte yapılabilecek araştırmalara yönelik şu öneriler sunulabilir:

1. Modern İran öykülerinin ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde okuma, değerler eğitimi ve rehberlik uygulamalarına etkisi nicel ve nitel araştırma yöntemleriyle incelenebilir.
2. Sadık Hidayet ve Samed Behrengi gibi yazarların eserlerinin öğrencilerin empati, eleştirel düşünme ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerindeki etkileri deneysel çalışmalarla ölçülebilir.
3. Kadın öyküleri üzerinden toplumsal cinsiyet farkındalığının gelişimi, eğitim ortamlarında uygulanacak müdahale programları aracılığıyla değerlendirilebilir.
4. Hafız Hıyavi gibi çağdaş yazarların çocuk bakış açısını merkeze alan öyküleri, sosyal-duygusal öğrenme, öz düzenleme ve duygusal farkındalık bağlamında ayrıntılı biçimde ele alınabilir.

11. KAYNAKÇA

- Ahmadi, H. (2021). *Modern Persian short story: Tradition and transformation*. Tehran University Press.
- Behrengi, S. (2018). *The little black fish and other modern Persian stories* (A. Qarib, Trans.). Mage Publishers.

- Bradbury, M., & McFarlane, J. (2019). *Modernism: A guide to European literature 1890–1930*. Penguin Books.
- Calinescu, M. (2018). *Five faces of modernity: Modernism, avant-garde, decadence, kitsch, postmodernism*. Duke University Press.
- CASEL. (2021). *What is social emotional learning?* <https://casel.org>
- Cemalzadeh, M. A. (2016). *Once upon a time (Yeki bud yeki nabud)*. Tehran: Sokhan.
- Creswell, J. W. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Dabbagh, S. (2018). *Children's literature and social criticism in Iran*. Routledge.
- Eagleton, T. (2020). *Literary theory: An introduction*. Wiley-Blackwell.
- Freire, P. (2019). *Pedagogy of the oppressed* (50th anniversary ed.). Bloomsbury.
- Giddens, A. (2018). *Modernity and self-identity*. Polity Press.
- Hidayet, S. (2019). *The blind owl* (D. P. Costello, Trans.). Grove Press.
- Hillmann, M. C. (2018). *Iranian culture: Reflections on contemporary life*. University of Texas Press.
- Hiyavi, H. (2022). *Allah güzel annene rahmet etsin*. Tahran: Cheshmeh Publications.
- Hobsbawm, E. (2015). *The age of extremes: The short twentieth century 1914–1991*. Vintage Books.
- Karimi-Hakkak, A. (2020). *Modern Persian literature in the making*. Routledge.
- Katouzian, H. (2017). *Sadeq Hedayat: The life and legend of an Iranian writer*. IB Tauris.
- Milani, F. (2019). *Words, not swords: Iranian women writers and the freedom of movement*. Syracuse University Press.
- Moran, B. (2021). *Modernist literature*. Oxford University Press.
- Naficy, H. (2020). *Iranian women and the shaping of modern identity*. Palgrave Macmillan.
- Nussbaum, M. C. (2016). *Not for profit: Why democracy needs the humanities*. Princeton University Press.
- OECD. (2021). *Social and emotional skills for life*. OECD Publishing.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). SAGE Publications.
- Pirzad, Z. (2020). *Like all evenings* (F. Mottahedeh, Trans.). One World Publications.
- Rosenblatt, L. (2019). *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Southern Illinois University Press.
- Talattof, K. (2020). *Modernity, sexuality, and ideology in Iran*. Syracuse University Press.
- Terakki, G. (2017). *Scattered memories: Selected stories*. Tehran: Nashr-e Markaz.
- Vygotsky, L. S. (2018). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Wellek, R., & Warren, A. (2015). *Theory of literature*. Penguin.

Yarshater, E. (2017). *Persian literature*. Columbia University Press.